

7. Forskere i offentligheten: Hva motiverer dem, og hva frykter de?

Marte Mangset, Arnfinn H. Midtbøen, Kjersti Thorbjørnsrud og Dag Wollebæk

Sammendrag Forskeres deltakelse i offentlig debatt er viktig. Det er en del av forskernes samfunnsoppdrag å formidle faglig innsikt og ny kunnskap som kan bidra til en felles virkelighetsforståelse og gi et utgangspunkt for offentlig meningsutveksling og politiske beslutninger. Samtidig er det en økende uro knyttet til hvordan både insentivstrukturen i academia og en polarisert debatt kan føre til at forskere trekker seg tilbake, og at viktige temaer og perspektiver dermed ikke finner veien til offentligheten. I dette kapitlet undersøker vi hva som påvirker forskeres offentlige deltakelse, hva som driver de forskerne som formidler aktivt, og hvilke erfaringer forskere som arbeider med innvandrings-, kjønns- og klimaspørsmål, har med deltakelse i det offentlige ordskiftet. Hvorfor begrenser forskerne sin deltakelse, er det interne forhold i academia eller frykt for negative tilbakemeldinger som stopper dem?

Nøkkelord ytringsfrihet | academia | media | forskningsformidling | hets

Forskning spiller en nøkkelrolle i både offentlig debatt og politiske beslutningsprosesser. Informasjonsfriheten – altså retten til å oppsøke og tilegne seg informasjon fra andre¹ – handler om at befolkning og politikere skal ha tilgang til blant annet forskningsbasert kunnskap. Forskernes frihet til å forske og formidle er i sin tur både rettighetsfestet ved lov og avgjørende for demokratiet. Den lovbestemte akademiske friheten skal sikre at forskere fritt kan forfølge de problemstillingene de mener er mest interessante, og at de fritt kan uttale seg offentlig så vel som internt i academia om både sin forskning og kritikkverdige forhold.² Ideelt sett støtter den

1 Kierulf, *Hva er ytringsfrihet* (Oslo: Universitetsforlaget, 2021, s. 13).

2 Strømme, *Ytringsfrihet i academia* (ISF-rapport 2020:14. Oslo: Institutt for samfunnsforskning, 2020).

akademiske friheten og forskeres ytringsfrihet dermed opp om informasjonsfriheten ved at forskningsbasert kunnskap er kjent og tilgjengelig.³

Måten det akademiske systemet er organisert og styrt på, kan imidlertid legge begrensninger på forskeres deltakelse i offentligheten. Akademia er sterkt konkurransepreget, og mange kjemper om faste stillinger, forskningsmidler, profesoropprykk og anerkjennelse. Dermed blir det viktig hvilke aktiviteter og prestasjoner som verdsettes i disse konkurransene, og hvilken status forskningsformidling tilkjennes.⁴ Forhold utenfor akademia spiller dessuten selvsagt også en rolle. Fra politikken vet vi at opplevelser av hets og trakassering påvirker villigheten til å delta i den offentlige debatten.⁵ Mye tyder på at dette også gjelder kunstnere og akademikere.⁶ Både interne og eksterne forhold kan dermed tenkes å påvirke forskeres prioriteringer.

I dette kapitlet undersøker vi hva som fremmer eller hemmer forskeres deltakelse i offentligheten, hva som driver de forskerne som formidler aktivt, og hvilke erfaringer forskere som arbeider med politisk betente problemstillinger, har med deltakelse i det offentlige ordskiftet. Kapitlet bygger på to ulike datakilder. Det er for det første resultater fra en surveyundersøkelse blant personer ansatt i forskerstillinger i Norge (N = 1512) ved universiteter, høyskoler, helseforetak og forskningsinstitutter, på tvers av fag og forskningsfelt. Undersøkelsen ble sendt ut via de største fagorganisasjonene for forskere i Norge. Respondentene ble bedt om å ta stilling til en rekke forhold knyttet til ytringsfrihet i akademia samt å dele sine erfaringer med formidling på ulike arenaer.⁷ For det andre bygger kapitlet på kvalitative dybdeintervjuer med til sammen 49 forskere som jobber med klima- og miljøforskning (N = 16), kjønns- og likestillingsforskning (N = 15) og innvandrings- og integreringsforskning (N = 18).⁸ Vi har valgt å rette oppmerksomheten mot disse tre forskningsfeltene fordi de berører emner som er gjenstand for stor offentlig debatt og medieoppmerksomhet, og representerer viktige politiske skille-

3 Holst, «Why Not Epistocracy? Political Legitimacy and 'the Fact of Expertise'», i *Expertise and Democracy*, redigert av Cathrine Holst (ARENA Report No 1/14: Universitetet i Oslo, 2014).

4 Lamont, *How professors think* (Harvard University Press, 2009).

5 Bjelland og Bjørge, *Trusler og trusselhendelser mot politikere* (Oslo: Politihøgskolen, 2014); Midtbøen, «Boundaries of Free Speech in the Political Field», i *Boundary Struggles*, redigert av Midtbøen mfl. (Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2017).

6 Andersson, *Kampen om vitenskapeligheten* (Oslo: Universitetsforlaget, 2018); Mangset mfl., *Forskerne og offentligheten* (Oslo: Fritt Ord og Institutt for samfunnsforskning, 2021); Slaatta og Okstad, *Kunstnere vurderer ytringsfrihet - 2020* (Oslo: Fritt Ord, 2021).

7 Se metodeappendikset under overskriften «Akademia-undersøkelsen: Forskerne i offentligheten» for detaljer om surveyundersøkelsen i akademia og utvalget.

8 Se metodeappendikset under overskriften «Kvalitative data» for en beskrivelse av det kvalitative utvalget.

linjer i befolkningen, og fordi tidligere studier tyder på at forskere på politisk betente felt står overfor noen særegne utfordringer når de deltar i den bredere offentligheten.⁹

Først går vi nærmere inn på forskernes samfunnsoppdrag som formidlere av kunnskap til en bredere offentlighet, hvilken motstand forskere kan møte der, men også hvilke grenser for egen deltakelse forskerne selv kan tenkes å trekke opp. Den påfølgende empiriske analysen har tre deler. Den første bygger på analyser av surveydataene. Her oppsummerer vi kort deltakelsesmønstre blant forskere generelt, før vi ser nærmere på hvilke grunner respondenter som jobber med innvandrings-, kjønns- og klimaforskning, oppgir for å la være å delta i offentligheten, sammenlignet med forskere ellers. I den andre delen dykker vi dypere ned i denne tematikken gjennom analyser av de kvalitative intervjuene med forskere innen disse feltene, med vekt på hva de opplever som hindre for formidling til offentligheten. Til slutt diskuterer vi hva disse funnene kan fortelle oss om betingelser for ytringsfrihet i akademia mer generelt.

SAMFUNNSOPPDRAG OG GRENSE FOR FORMIDLING

Forskere har altså et samfunnsoppdrag når det gjelder å formidle fagkunnskap ut til en bredere allmennhet. Det innebærer selvsagt ikke at forskeren er hevet over kritikk og debatt. Selv om forskning i hovedsak blir til via kritisk fagfellelvurdering og godkjenning i forskningens egne publiseringskanaler (se kapittel 9), er det ikke slik at nye og kanskje kontroversielle perspektiver fra en forsker uten videre aksepteres fritt for motforestillinger i den brede offentligheten. Vitenskapens grunnleggende funksjonsmåte er at nye ideer og forskningsfunn skal møtes med kritikk, slik at man får undersøkt om de står seg, og de må også kunne tåle motstand fra folk utenfor den interne kretsen av fagfeller. Det er dessuten ikke vanntette skott mellom hva forskere drøfter internt i egne fagmiljøer, og hva de diskuterer i mediene. Av og til er forskerne selv rykende uenige med hverandre i full offentlighet. At det kan være *krevende* for den enkelte forsker å formidle i medier og offentlighet, er altså ikke nødvendigvis et tegn på at deres ytringsfrihet begrenses utilbørlig. Spørsmålet er snarere om motstand og negative reaksjoner tar en form som forskerne anser som så vanskelig å forholde seg til at de trekker seg tilbake fra offentligheten.

Et utgangspunkt for å nærme seg denne tematikken er den politiske filosofen Chantal Mouffes påpekning av at offentlig uenighet og konfrontasjon «is the very

9 Andersson, *Kampen om vitenskapeligheten*.

condition of a vibrant democracy».¹⁰ Samtidig krever en fruktbar form for uenighet, slik Mouffe ser det, at det er oppslutning om noen grunnleggende spilleregler for deltakelse i debatten. En offentlighet der deltakerne kan være fundamentalt uenige i sak, men likevel anerkjenner hverandre som verdige diskusjonspartnere, kaller Mouffe *agonistisk*. I en agonistisk offentlighet kjemper deltakerne om definisjonsmakten ut ifra bestemte spilleregler som alle involverte aksepterer som legitime.

Dersom man beveger seg over i en situasjon hvor man slutter å respektere motparten, lar være å diskutere sak og heller går til angrep på person, blir offentlighetsrommet slik Mouffe definerer det, *antagonistisk*. Da har debattantene gått fra å være legitime diskusjonspartnere til å bli fiender, debatten har blitt en krigstilstand. I vår sammenheng blir spørsmålet, i lys av dette perspektivet, i hvilken grad forskere opplever offentlig debatt som agonistisk eller antagonistisk, som preget av uenighet på legitime premisser eller som kjennetegnet av alvorlige brudd på spilleregler der skittkasting, personangrep eller moralsk utdefinering gjør debatten uholdbar.

I virkeligheten er det imidlertid ikke alltid enighet om hva som er innenfor det man må tåle, og hva som utgjør brudd på spillereglene. De færreste tror at en debatt helt fri for usaklige retoriske knep og personangrep er mulig i praksis. Slik sett er det interessant å grave dypere i både *hva* forskere konkret betrakter som illegitim motstand, hvilken type tematikk det ofte handler om, og hvilke konsekvenser denne typen reaksjoner har for deres vilje til å ytre seg. Et annet, men beslektet spørsmål handler om hvordan forskerne selv bidrar til å opprettholde og forsvare visse grenser for uenighet, der noen problemstillinger rett og slett oppfattes som uønsket i offentligheten, eller de ansees som en tematikk der man bør være svært tilbakeholden eller forsiktig når man uttaler seg. Akkurat hvor grensene går og bør gå, er det imidlertid stadig strid om.

FORSKNINGSFORMIDLING: HVOR, HVOR OFTE – OG HVORFOR IKKE?

Rapporten *Forskere og offentligheten. Om ytringsfrihet og akademia*,¹¹ som bygger på den omtalte surveyundersøkelsen blant vitenskapelig ansatte i Norge, dokumenterer at selv om forskere formidler sin kunnskap først og fremst i vitenskapelige fora, som tidsskrifter og på vitenskapelige konferanser, formidler om lag halv-

10 Mouffe, *Agonistics* (New York: Verso, 2013), 7.

11 Mangset mfl., *Forskere og offentligheten*.

parten av dem også i bredere nyhetsmedier. Forskere innen innvandrings-, kjønns- og klimaforskningsfeltene skiller seg ut ved en særlig høy formidlingsvirksomhet; klimaforskerne først og fremst ved at de formidler aktivt via foredragsvirksomhet og populærvitenskapelig formidling, mens innvandrings- og kjønnsforskerne har særlig høy deltakelse i nyhetsmediene.

Rapporten viser imidlertid at forskeres lyst til å formidle både varierer med hvilket publikum det er snakk om, og med hva slags *type* resultater det gjelder. Villigheten til å formidle i nyhetsmedier og sosiale medier synker dersom offentliggjøring av forskningsresultater kan føre til negative reaksjoner fra overordnede eller konflikt med kolleger. Klart minst villige er forskerne til å formidle forskningsresultater hvis de kan oppfattes som krenkende for personer eller grupper.¹²

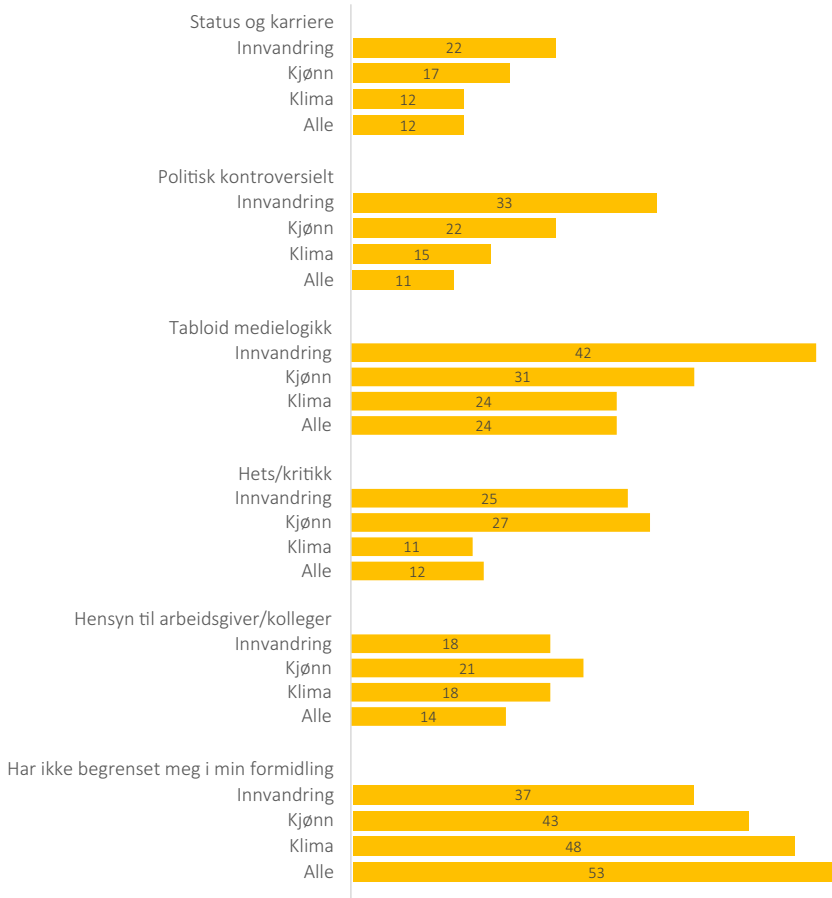
På direkte spørsmål om hva forskerne av ulike grunner har latt være å formidle av forskningsresultater til offentligheten i løpet av de siste fem årene, kommer et utfyllende bilde til syne. Om lag halvparten av respondentene svarer riktignok at de ikke har latt seg begrense, mens den resterende halvparten trekker fram ulike grunner. Omkring hver fjerde forsker i utvalget sier at de har unngått å formidle aktuelle funn fordi de mener at resultatene er for komplekse til å formidle til et allment publikum, eller de opplever at journalister vrir og vrenger på meningsinnholdet, det vi her omtaler som «tabloid medielogikk». Videre svarer mellom 10 og 15 prosent at de har latt være å formidle fordi det kan framstille oppdrags- eller arbeidsgivere i et dårlig lys eller skape konflikt med kolleger (14 prosent), fordi de frykter hets, trusler eller offentlig kritikk (12 prosent), fordi det ikke gir status eller er karrierefremmende (12 prosent), eller fordi funnene er politisk kontroversielle (12 prosent).¹³

Figur 7.1 viser disse ulike hindre for forskningsformidling for innvandrings-, kjønns- og klimaforskerne, sammenlignet med utvalget samlet sett. Figuren viser at forskerne på disse tre feltene oftere begrenser seg. Dette gjelder særlig innvandringsforskerne, mens klimaforskerne ligner mer på utvalget totalt. Hele 42 prosent av innvandringsforskerne oppgir for eksempel at de har unngått å formidle på grunn av en tabloid medielogikk. Dette gjelder 31 prosent av kjønnsforskerne, mens andelen blant klimaforskerne er den samme som i utvalget totalt sett (24 prosent). Innvandringsforskerne skiller seg også særlig ut når det gjelder å begrense egen deltakelse fordi funnene er politisk kontroversielle. Når det gjelder frykt for hets og trusler og karrierehensyn, skiller både innvandringsforskerne og kjønnsforskerne seg ut ved å oftere oppgi disse som grunner til at de har begrenset seg i sin formidling. En like stor andel av klimaforskerne og innvandringsforskerne – 18 prosent – oppgir imidlertid hensyn til arbeidsgiver og kolleger som grunn til

12 Mangset mfl., *Forskere og offentligheten*, 12–13.

13 Mangset mfl., *Forskere og offentligheten*, 14–15.

at de har latt være å formidle. En noe høyere andel av kjønnsforskerne (21 prosent) sier det samme, mens dette gjelder 14 prosent i utvalget totalt.

Figur 7.1: Hindre for forskningsformidling (Har du i løpet av de siste fem årene latt være å *formidle* til offentligheten noe fra din forskning på grunn av noe av det følgende?). Innvandrings- (N = 96), kjønns- (N = 105) og klimaforskere (N = 180) separat samt utvalget samlet. Prosentandelene er beregnet ut fra de respondentene i utvalget der formidling i mediene har vært aktuelt de siste 5 år (N = 994).

Vi har også undersøkt om det kan være andre, bakenforliggende faktorer, som kjønn, politisk ståsted, institusjonstype (UH, forskningsinstitutt, helseforetak) og ansettelsesforhold (fast eller midlertidig) som kan forklare disse forskjellene mellom forskningsfelt.¹⁴ Alt i alt finner vi svært små utslag; verken ansettelsesforhold

14 Se figur A7.1 i metodeappendikset.

eller type institusjon ser ut til å ha noe å si. Derimot skiller de tre forskningsfeltene – og særlig innvandrings- og kjønnsforskerne – seg ut ved å ha begrenset seg mer i sin formidling. Sammenligner vi bredere fagområder, finner vi at samfunnsvitenskapelige forskere, sammenlignet med forskere på andre fagområder, i større grad enn andre begrenser seg i frykt for hets og kritikk, fordi temaet de forsker på, er politisk kontroversielt, eller av hensyn til status og karriere.¹⁵ Overlappet er ikke overraskende ettersom de fleste innvandrings- og kjønnsforskerne også er samfunnsvitere.

FORSKERE PÅ KONTROVERSIELLE FELT – FORTELLINGER OM FORMIDLINGSBARRIERER OG -INSENTIVER

Hvilke erfaringer har forskere på innvandrings-, kjønns- og klimaforskningsfeltet med offentlig deltakelse, og hvilke tanker gjør de seg om barrierer mot og insentiver for forskningsformidling? Vi går nå videre til de kvalitative dybdeintervjuene med forskere innen disse tre forskningsfeltene, der vi åpent stilte spørsmål om grunner til å delta eller ikke delta i offentligheten. Her fant vi et stort overlapp med funnene fra surveyundersøkelsen. Vi tar derfor utgangspunkt i de samme fem kategoriene som i figuren over når vi analyserer forskernes egne fortellinger. Hvilken rolle spiller *hensyn til status og karriere*, *tabloid medielogikk*, *frykt for hets og kritikk*, *betydningen av arbeidsgivers og kollegers reaksjoner* og om man jobber med *forskning på politisk kontroversielle spørsmål* når forskere vurderer å delta i offentligheten?

Status og karriere

Måten det akademiske systemet er organisert og styrt på, legger i seg selv føringer for forskeres deltakelse i offentligheten. I den grad hensyn til status og karriere spiller en rolle for forskeres formidling, tyder intervjuene våre på at dette dreier seg om i alle fall to ulike hensyn: Det ene er at formidling ikke oppfattes som merittende i det akademiske systemet. Det andre er at en del forskere mener at offentlig formidling kan svekke deres anseelse i forskningsmiljøet. Begge disse årsakene nevnes hyppig, selv blant forskere som for øvrig er svært aktive formidlere. Som denne innvandringsforskeren påpeker:

I dagens forskningsverden får du først og fremst kred for det du har på CV-en og hva slags publikasjoner du har. Skal du delta i offentlig debatt og være på og

¹⁵ Se figur A7.2 i metodeappendikset.

virkelig delta i disse debattene, tar det mye tid av en arbeidsuke, du må virkelig ville det. I forhold til den uttellingen du får for det, er det ikke akkurat en karrierevei for en tung akademisk forsker.

Det som «oppleves som viktig her og nå», er for de aller fleste av våre informanter publisering av vitenskapelige artikler i høyt rangerte tidsskrifter, det som kalles «nivå 2» i det norske «tellekantsystemet», altså et system for vurdering av kvalitet på tidsskrifter og publikasjoner. Dette gjelder ikke minst for de unge informantene, som enten jobber i midlertidige stillinger eller som ikke ennå har fått profesorkompetanse, som føler de bør prioritere nivå 2-artikler framfor formidling dersom de skal nå opp i konkurransen.

Også de mest aktive klimaforskerne viser til betydningen av vitenskapelige publikasjoner for en akademisk karriere:

Du får ingen direkte kred for formidlingen når du skal inn og søke stillinger for eksempel. Hvis du ikke har topp-publikasjonene i topp-journalene, og hvis du ikke har dratt inn masse prosjekter og alt sånt, så kommer man ingen vei. Så du må føle at du kan gjøre [formidling] i tillegg. [...] Hovedsaken er egentlig bare at forskning er gørr-slitsomt, vi jobber døgnet rundt alle dager av året, de aller fleste av oss, og det å være en del av en slitsom offentlig debatt, og egentlig måtte ha et litt sånn bredere oversikt over fagfeltet, det er det mange som bare sier at, jeg er ikke interessert i det, det gidder jeg ikke. Så, ja, jeg tror hele strukturen ... Altså det, den legger ikke noe aktivt hinder i veien, men den insentiverer heller overhodet ikke.

Andre stiller seg spørsmål om en offentlig formidlingsprofil alltid er et gode for anseelsen i forskningsmiljøene. Flere påpeker at formidling i en bredere offentlighet kan være positivt for institusjonen, særlig hvis forskerne er ansatt ved forskningsinstitutter og sentre, men ikke nødvendigvis for den enkelte forsker. På klimafeltet har flere institusjoner et klart formidlingsmandat. Videre bevilgning fra myndighetene forutsetter dessuten at institusjonene lykkes i å være synlige i den offentlige debatten:

[Formidling] er en veldig viktig måte å sette [institusjonens navn] på kartet. En sterk og tydelig stemme i det nasjonale ordskiftet, tenker jeg er viktig for oss. Og rent sånn konkret har vi jo en bevilgning [som kan ta slutt]. Og det er klart, det er jo ingen tvil om at det er viktig at vi er et faglig sterkt senter, men jeg vil si at det er vel så viktig at vi er synlig nasjonalt, mot politikk og mot andre aktører.

For enkeltforskere kan imidlertid denne forventningen om offentlig deltakelse komme i konflikt med egen karrierebygging. Som denne kjønnsforskeren, ansatt ved et forskningsinstitutt, forklarer:

Nei, det hadde vært mye smartere å bare lukke døren og fått ferdig de der sju artiklene som henger. Men så er det jo også det med forpliktelser da, når man føler på presset fra instituttet på at man skal bidra. Og at man er opptatt av at man skal formidle og være synlig.

Selv om mange av forskerne vi har intervjuet, har mye erfaring med formidling, og selv om forskningsformidling er en viktig del av forskergjerningen, er det slående at de fleste peker på hvor lite formidling verdsettes i det akademiske kretsløpet. Vitenskapelig publisering i internasjonale tidsskrifter er grunnleggende for å få fast stilling og gjøre en akademisk karriere, og det er knapt noen insentiver for offentlig deltakelse, slik våre informanter oppfatter det. For forskere utenfor universitetene er det riktignok en klar forventning om og kultur for formidling, men også her kjenner forskerne sterkt på presset – og er smertefullt klar over at det å prioritere formidling kan gå på bekostning av egen karriere.

Tabloid medielogikk

Tall fra surveyundersøkelsen presentert tidligere i kapitlet viste at forskere generelt er mer tilbøyelige til å formidle funn i sine egne faglige fora enn til en bredere offentlighet. Det er naturlig å tenke seg at det å holde seg til interne fagfora gir forskerne en annen følelse av kontroll – både med formatet, hvilke aspekter som vektlegges, og hvem de snakker til – enn det man har når formidlingen skjer via massemedier og sosiale medier.

Blant forskerne vi har snakket med, som ofte er aktive formidlere, finner vi mange eksempler på at forenkling og spissing i mediene oppleves frustrerende. Dette kan fungere som en stopper for formidling av kontroversielle temaer. Mangelen på kontroll beskrives slik av denne kjønnsforskeren:

Når du deltar på et seminar eller i et panel, så har du kontroll over hva som er formidlet. Men det er ganske annerledes med pressen. Det var et par ganger jeg ble intervjuet av en journalist, og jeg ønsket å løfte fram en slags nyansert kunnskap, men til slutt ble det som om de bare valgte punktene de ville ha og klippet setninger. Og plutselig står det i avisen, med en argumentasjon som ikke var ment slik. Jeg ble veldig frustrert. Men jeg tror også at dette kanskje var min feil, fordi jeg ikke hadde så mye erfaring med journalister. Nå er jeg veldig forsiktig.

Denne typen negative erfaringer nevnes av mange som en årsak til at de har blitt mer forsiktige, opptatt av å ta forbehold og beholde så mye kontroll som mulig. Noen ved at de velger å skrive kronikker og innlegg, opptre på direkten slik at de sier, ikke kan klippes, eller ved å bruke mye tid på sitatsjekk og omskrivninger av intervjuer de har gjort, for å unngå misforståelser og misbruk. Det at det tar tid å forsøke å få kontroll, kan gjøre at de begrenser formidlingsaktiviteten.

Mange nevner opplevelsen av at journalister kan være ute etter ett spesielt narrativ og vinkler saken deretter. Som denne innvandringsforskeren forklarer det:

Det [jeg sa], ødela narrativet deres. Hver gang en journalist ringte og spurte litt, og jeg begynte å fortelle, så passet det ikke så godt likevel. Journalistene foretrakk å skrive om våre funn uten å snakke med oss. Det kunne de fordi de kunne referere til det andre hadde sagt, at vi hadde funnet slik og slik. Våre funn ble misrepresentert fullstendig i media.

Andre peker på at de etter hvert har mistet lysten til å opptre i massemediene, til tross for at de i utgangspunktet synes kunnskapsformidling er meningsfylt, fordi de regisseres inn i polariserte konflikter:

Det er den medieregisseringen av debatter som er veldig personorientert, polariserende. Du kan liksom bare ha to posisjoner. Jeg har av og til opplevd at journalister rigget ting til, og bare, altså det er den der utspillsgreia. Du kommer med «et utspill», så er det ikke egentlig et utspill fordi det er journalisten som har ringt til deg for å ville ha en mening. Jeg ble drittlei av det der.

I våre intervjuer er det mange som forteller om frustrasjon, tiltagende forsiktighet og – knyttet til visse temaer og for noen forskere – tilbaketrekning fra offentlig formidling etter at man har erfart hvordan en tabloid medielogikk kan fungere. Det er likevel ikke slik at informantene bare har negative erfaringer med å formidle i massemediene. De fleste har varierte erfaringer, der det å formidle i mediene stort sett oppleves positivt, men der enkelthendelser og enkelte temaer skiller seg ut som ubehagelige og krevende.

En del er også opptatt av å understreke at de har lite til overs for en generell klagning og en «offermentalitet» blant forskere. Én påpekte at forskere generelt sett har en privilegert rolle når de formidler i mediene, andre mener at det å kunne forenkle og å fortelle en historie som når folk, rett og slett må til. Det er en pedagogisk nødvendighet om man i det hele tatt vil nå ut, slik denne klimaforskeren ser det:

Så går jo det nettopp på å forenkle og konkretisere og spisse og forklare, ikke sant. Og da lærer man jo det etter hvert, at du skriver ikke «på den ene og på den andre siden» og «kanskje» og alt dette her. For det er ikke noe vits, det står i veien for budskapet ditt.

Andre klimaforskere påpeker imidlertid også utfordringen med at en *for* tydelig tale, for eksempel konkret tallfesting av de klimaendringene vi står overfor, kan underspile usikkerheten som ligger under modeller og beregninger. Internt i fagmiljøene er man vant til å forholde seg til usikkerhet i estimer, men flere av klimaforskerne forteller at dette er krevende å formidle til en bredere offentlighet uten å risikere å framstå som en som sår tvil om at klimaendringene er reelle.

Flere forskere, særlig når det handler om å formidle temaer som går inn i en polarisert politisk debatt, forteller at de har brent seg på å komme journalister i møte når det gjelder å forsøke å formidle et klart og forståelig budskap. Journalisters ønsker om å unngå en uforståelig «på den ene og på den andre side»-sjargong er i utgangspunktet noe flere informanter ønsker å imøtekomme. Etter å ha formidlet funn om innvandring og integrering viser følgende eksempel likevel at en ubehagelig opplevelse kan svekke tilliten til at det går bra å komme journalistene i møte på dette punktet når det handler om omdebatterte tema:

Jeg følte at jeg lot meg lure av journalisten, hadde for mye tillit og det jeg ga ham, var for tydelig på en måte som det gikk an å klippe til, og det burde jeg ha skjont, burde ha vært mer skeptisk, burde vært mer nyansert i samme setning slik at det ikke ble klippet. [...]. Med en gang jeg hørte nyhetsbildet, jeg bare «faen» [...] Det jeg har lært av det er at man må være enda mer paranoid. Beholde formidlingslysten, men være enda mer skeptisk, tenke mer konsekvens, hvordan det kan vris og vendes på. Hele denne affæren har ikke redusert formidlingslysten eller aktiviteten, men det var en kjip erfaring og jeg sov dårlig om nettene.

Forskernes erfaringer med medieoffentligheten er altså temmelig broket. Selv om mange viser forståelse for at journalister må forenkle og spisse budskapet for å gjøre forskningen forståelig og interessant, og mange mener mediene ofte gjør en god jobb, har mange også negative enkeltopplevelser. Forskningsfunn som blir tatt ut av sammenheng og mister viktige nyanser, er noe flere forskere trekker fram, men vanskeligst er situasjoner der forskerne føler seg brukt i et medieregissert spill i polariserende debatter.

Ubehagelige tilbakemeldinger og hets

Ubehaget ved offentlig deltakelse dreier seg selvsagt ikke bare om mediernes rolle, men også om hva slags reaksjoner forskere kan forvente å få når de stikker hodet fram. Hets og ubehagelige kommentarer er en etter hvert veldokumentert virkelighet for mange som deltar i offentligheten, selv om omfanget av konkrete trusler er nokså beskjedent. Dette er også hovedbildet fra surveyundersøkelsen.¹⁶ Mens om lag en fjerdedel av de samfunnsvitenskapelige forskerne har opplevd ubehagelige eller nedlatende kommentarer når de har ytret seg offentlig, gjelder dette mellom 11 og 16 prosent for de andre fagområdene. Når det gjelder konkrete trusler, er imidlertid nivået langt lavere og forskjellene mellom fagområder marginal; mellom 2 og 4 prosent oppgir å ha mottatt konkrete trusler de siste fem årene.

Kjønns- og innvandringsforskerne står imidlertid i en særstilling sammenlignet med de andre forskergruppene. For det første har en høyere andel opplevd konkrete trusler – 9 prosent av kjønnsforskerne og 8 prosent av innvandringsforskerne oppgir dette. For det andre har hele 37 prosent av forskerne på begge disse feltene opplevd ubehagelige eller nedlatende kommentarer. Klimaforskerne befinner seg her i en mellomposisjon: Mens 5 prosent oppgir å ha mottatt konkrete trusler, svarer 23 prosent at de har fått ubehagelige eller nedlatende kommentarer.¹⁷ Disse tallene reflekteres i intervjuene med forskerne, som også gir en dypere forståelse av hva slikt ubehag kan gå ut på.

Ytterst få av forskerne vi har intervjuet, forteller om konkrete trusler, men mange har ubehagelige erfaringer i etterkant av offentlig formidling. For klimaforskerne dreier dette seg gjerne om sjikane i form av ubehagelige meldinger på telefon, e-post eller sosiale medier. Gjennomgående forteller de at slik sjikane ikke berører dem personlig, men mange sier at det likevel gjør at de formidler mindre i offentligheten enn de ellers ville ha gjort. Særlig er det mange som forteller at de har tonet ned deltakelsen på sosiale medier fordi trykket der er stort og de opplever at de ikke kommer noen vei i diskusjoner med klimaskeptikere på nettet:

Det var en periode hvor det kunne komme en del sinte telefoner, jeg har fått en del ting i posten og sånn også. Det er ikke noe veldig plagsomt for min del, men ... det er der. Mens på sosiale medier er det mye, så klart. Og det er såpass at jeg har gira ned deltakelsen min der. Ikke fordi at det plager meg, jeg har fått veldig tjukk hud på akkurat det der, så det er liksom ikke noe problem. Men jeg liker ikke at det bare blir stående ubesvart, hvis det kan komme en sånn lang tråd

16 Mangset mfl., *Forskerne og offentligheten*, 17.

17 Mangset mfl., *Forskerne og offentligheten*, 17.

under Facebook-postene mine, så bør jeg være aktiv på noe vis selv. Og det har tatt veldig mye tid. Jeg har droppa Twitter fullstendig av den grunn.

Flere av innvandringsforskerne peker på at omfanget av ubehagelige kommentarer avhenger av temaet de uttaler seg om, og trekker fram rasisme som et spesielt krevende tema å både forske på og diskutere offentlig:

Det er forskjell på asyl- og migrasjonsdebatten, og det som går på rase og kjønn. Jeg er veldig glad for at disse ikke er mine forskningsfelt. [...] Selv om man tror at asyl og innvandring er komplisert, så vekker det ikke følelser på samme måte som rasismedebatten. Den er helt syk, helt absurd og bare å sette en fot innenfor det feltet, og se hvor mange ... det er intenst og voldsomt, veldig aggressivt rett og slett.

På spørsmål om uenighet i seg selv er ubehagelig å møte i offentligheten, svarer en kjønnsforsker:

Nei, hvert fall ikke hvis motargumentene er saklige presentert, så er ikke det et problem. Men det er det å bli møtt med det agget og forakten, og den fordømmelsen. Det er fordømmelse, at man ikke har den rette tenkningen da. Ikke tenker på den rette måten, eller ...

Ubehagelige erfaringer med offentligheten handler altså om ulike ting. Noe dreier seg om hets og sjikane i sosiale medier, noe om utfordringer av faglig autoritet og noe om at bestemte tema og faglige perspektiver blir møtt med moralsk kritikk og fordømmelse. Flere av forskerne vi har snakket med, forteller at de etter hvert har utviklet en temmelig hard hud og klarer å stå i situasjonen, men mange forteller at de unngår å diskutere forskningen sin på sosiale medier, og en del at de har blitt mer forsiktige med å uttale seg, særlig om spesielle temaer, som rasisme og kjønnsidentitet.

Disse funnene samsvarer også med resultatene fra surveyundersøkelsen.¹⁸ Blant dem som har opplevd ubehagelige eller nedlatende kommentarer i forbindelse med formidling av forskning til offentligheten, svarer om lag halvparten at slike erfaringer gjør dem opprørt og sinte, en tredjedel blir mer engasjert i forskningen, hver fjerde føler seg utrygg, og rundt 15 prosent oppgir at de unngår å uttale seg om kontroversielle problemstillinger.

---

18 Mangset mfl., *Forskerne og offentligheten*, 19.

Betydningen av arbeidsgivere og kolleger

Ved siden av frykt for hetsende eller ubehagelige kommentarer på nett viser også intervjuene våre at reaksjoner internt i academia har betydning for forskernes vilighet til å formidle. Dette gjelder reaksjoner fra arbeidsgiver, men ikke minst reaksjoner fra kolleger og fagfeller, og det gjelder særlig når det handler om kontroversielle funn som vekker offentlig debatt og kritikk. Flere peker på at det å få hets og sjikane fra noen de ikke kjenner, og som ikke betyr noe for dem, er mye lettere å forholde seg til enn når negative reaksjoner kommer fra egne fagfeller. Det kan handle om å ikke trække i andres bed og ta oppmerksomhet fra kolleger, slik denne klimaforskeren peker på:

Jeg vet hva forskningen sier, jeg vet hva konklusjonen er, men ... jeg har ikke lyst til å komme i mange sånne situasjoner med liksom «det der skulle ikke du ha sagt, for det er min jobb», som regel fra forskere som overhodet ikke er synlige i media i det hele tatt (ler).

Andre peker på, som vi har vært inne på, at man ikke har full kontroll med framstillingen i mediene, og at det først og fremst er kollegers reaksjoner man frykter hvis noe ikke blir helt riktig:

Du må være såpass kjapp og spissformulert at du fort kan ende opp med noe feil, og da tror jeg at den frykten handler nesten like mye om at man enten trækker andre kolleger på tærne, eller at man liksom ser dum ut overfor andre kolleger, fordi man er for lite nyansert, eller sier noe som på en måte blir feil fordi journalisten misforstår bitte litte grann, det er den der frykten for ikke å kontrollere helt hvordan budskapet kommer ut, og liksom den faglige tyngden i det budskapet ...

En av innvandringsforskerne peker på noe lignende – å bli idiotforklart eller skjelt ut av tilfeldige personer gjør ikke vedkommende så mye, mens det å framstå inkompetent for kolleger er langt verre:

At folk som synser i media er idioter, og hva de mener om meg er irrelevant for meg som person, men hvis fagfeller eller andre fagfolk kritiserer meg, da blir jeg usikker, tenker «herregud, kanskje jeg ikke er så flink». Det treffer selvbildet på en helt annen måte.

Det er to typer reaksjoner fra kolleger som gjør forskerne særlig engstelige for å formidle. Den ene er som referert til over, å bli sett på som en forsker som ikke holder mål faglig eller metodisk. Den andre er å bli plassert i bås med krefter eller mil-

jøer som står på «feil» side knyttet til spørsmål som rasisme og fremmedfrykt eller likestilling og kjønns mangfold. Flere av kjønns- og innvandringsforskerne vi har intervjuet, trekker fram eksempler på slik moralsk fordømmelse i offentligheten. En av innvandringsforskerne framhever denne typen angrep fra andre forskere som spesielt belastende. Med henvisning til en konkret opplevelse etter å ha ytret seg offentlig sier vedkommende:

Det opplevde jeg som veldig personlig. At hun skrev om meg, og ting om meg der jeg tenkte at hun tok meg i aller verste mening [...] Hun skrev sånne ting som at jeg var fordomsfull og fullstendig ignorant [...] det traff meg hardt. Og det hadde jeg ikke ventet. Jeg føler at de sier at jeg er et dårlig menneske [...], gjør det offentlig.

Flere av forskerne vi har intervjuet, har opplevelser med angrep på deres faglighet og/eller moralske integritet i offentligheten. Et viktig funn i våre intervjuer er at ulike former for støtte – men også saklig, åpen uenighet – derfor oppleves som svært viktig. For dem som har opplevd det de betegner som belastende oppslag og reaksjoner i mediene, omtales støtte fra arbeidsgiver eller kolleger som avgjørende for at opplevelsen likevel ble håndterbar. Det handler da gjerne om markert støtte internt, spørsmål om hvordan det går – men også formidling av saklig uenighet når resten av forskerfellesskapet er taust.

Det er verdt å merke seg at klimaforskerne i vår studie skiller seg ut fra kjønns- og innvandringsforskerne ved at mange forteller at de har bygget opp et miljø der de aktivt støtter hverandre både i forkant og etterkant av utspill og opptreden i mediene. I større grad enn for de to andre fagfeltene ser det ut til at usaklig kritikk, hets og angrep er noe de får «utenfra», da gjerne fra folk som er skeptiske til at klimaendringer er menneskeskapte – og at dette er en type angrep de ikke lenger bryr seg så mye om.

Støtten internt ser også ut til å være knyttet til at klimaforskerne langt på vei har et felles metodegrunnlag, og at faglige uenigheter spiller en annen rolle her enn i den samfunnsvitenskapelig orienterte kjønns- og innvandringsforskningen (se kapittel 9). Kombinasjonen av markert faglig uenighet internt med det som oppleves som harde angrep på hele forskningsfeltet i mediene, slik flere kjønns- og innvandringsforskere har erfart, ser ut til å gjøre det krevende for dem både å møte kritikken offentlig og å vite hvordan man kan støtte kolleger som utsettes for kritikk i mediene:

Hver gang tenker jeg: «ja, okei, men jeg vet at mange ikke står for det der» [innad i kjønnsforskningen]. [...] Fordi jeg er kjønnsforsker blir jeg på en eller

annen måte gjort ansvarlig for hva en hvilken helst annen person sier. Det er aldri sånn at en sosiolog skal forsvare hva alle andre sosiologer i hele verden sier, vel, men det skal man faktisk som kjønnsforsker, og man kan risikere at man skal forsvare hva enhver kjønnsforsker sier.

Det er liten tvil om at avsender betyr mye for hvordan offentlig kritikk oppleves. Et tydelig mønster i våre data, både fra surveyundersøkelsen og de kvalitative intervjuene, er at usaklig og personrettet kritikk fra fagfeller rammer særlig hardt – og især i de tilfellene der egne kolleger og eget miljø ikke tilbyr støtte. Slik kan også talende taushet i eget forskermiljø oppleves vondt.

Politisk kontroversiell forskning

Så langt har vi sett at forskere kan kvie seg for å formidle funn av frykt for ulike former for negative reaksjoner. Våre intervjuer tyder på at denne uroen ikke gjelder like sterkt for alle temaer og funn, men snarere er koblet til studier med resultater som kan oppfattes som spesielt kontroversielle eller følsomme.

Eksempler på uro, tilbakeholdenhet eller svært krevende erfaringer knyttet til det å formidle politisk kontroversielle funn finnes i rikt monn blant forskerne vi har intervjuet – særlig blant innvandrings- og kjønnsforskerne. Det er som nevnt særlig to spesifikke temaer som peker seg ut når det gjelder tilbakeholdenhet med å uttale seg, det ene er knyttet til rasisme, det andre er knyttet til kjønns mangfold og transidentitet.

Særlig forskere som bruker kvalitative metoder der de ofte kommer tett på dem de samler kunnskap om, gir uttrykk for forsiktighet med å formidle funn som kan ha negative konsekvenser for utsatte minoriteter. De refererer til et forskningsetisk prinsipp om at man aldri skal bidra til å gjøre situasjonen vanskeligere for dem man samler inn informasjon om. For mange handler det ikke om å la å være å formidle, men om å trå forsiktig og tenke nøye over hvordan man formulerer seg i slike tilfeller:

Jeg vil ha en høyere bevissthet rundt hvordan jeg formulerer meg. Og det er både fordi det kan oppleves som stigmatiserende, selv om jeg mener at det er viktig å kommunisere det likevel, men da må man på en måte, velge sine ord med omhu. Sånn at man ikke kan bli tatt av de som snakker minoritetenes sak.

Forskere som uttaler seg om minoritetsgrupper, nevner at de gjerne ser for seg dem de snakker om, i slike formidlingssituasjoner. Et godt eksempel på dette er hvordan

denne kjønnsforskeren reflekterer rundt uttalelser om kjønnskifte og kjønnsidentitet:

Da har jeg i bakhodet, den 15-åringen som sitter på rommet sitt og desperat vil ha hormoner for å bli noe annet og å framstå som noe annet enn det omgivelsene ser vedkommende som. [...] Det gjør det ekstra viktig å beskrive bakgrunnen for hvordan jeg resonnerer, ut fra hvilket teoretisk ståsted.

Nær knyttet til varsomheten med å formidle noe som kan gjøre situasjonen vanskeligere for dem man har forsket på, er også en bekymring for å bli tatt til inntekt for politiske grupper og bevegelser man ikke ønsker å styrke. Dette er særlig knyttet til et ubehag ved det som betegnes som «klamme omfavnelser» fra grupperinger langt til høyre i det politiske landskapet, som knyttes til en populistisk innvandringskritikk og en islamkritisk agenda. Slik setter for eksempel en av innvandringsforskerne ord på dette ubehaget etter å ha blitt intervjuet i en riksavis:

Jeg er ikke på Facebook, men jeg fikk mange meldinger av venner og kolleger som er på Facebook, av typen «stakkars deg, så kjipt, nå blir du omfavnet av [profilert innvandringskritiker] og han trykker deg til sitt bryst» [...] Det traff meg tungt. Troll i kommentarfeltet, innvandringskritiske røster, det gjør meg ikke så mye, jeg har ikke opplevd hat og sånn, men veldig mye av det som motiverer meg i den forskningen jeg gjør, er å gjøre samfunnet til et bedre sted og bidra til å peke på ulikhetsskapende mekanismer. Og når de som ofte er ofre for rasisme og diskriminering tar avstand til meg som forsker og den kunnskapen jeg kommer med, så er det ekstremt tungt.

Andre forskere forteller om erfaringer av å bli plassert «på feil side», der beskyldninger om kynisme, rasisme og manglende moralsk integritet kan bli resultatet. Slik setter en innvandringsforsker ord på denne typen erfaring:

Når det gjaldt den rasismedebatten, var det veldig sterke reaksjoner fra det man forenklet kan kalle en venstreside, en antirasistisk side. Og spesielt fra en del veldig sterke stemmer (...) det var hele tiden sånn mistenkeliggjøring av mitt perspektiv, at jeg sa ting fordi jeg var hvit mann.

Noen få av våre informanter har trukket seg helt tilbake fra offentlig formidling i etterkant av traumatiske erfaringer knyttet til medieoppslag om kontroversielle temaer. For de fleste handler det imidlertid om at de blir mer forsiktige, eller at de helt unngår visse temaer, ikke formidling generelt. Flere informanter mener at den

offentlige debatten har fått større takhøyde enn før, og at det er rom for mer kritisk forskning enn tidligere, for eksempel knyttet til innvandring (se kapittel 9). Men spør man dem om tabuområder de ikke vil uttale seg om, er det gjerne rasisme og transseksualitet som trekkes fram – enten som tema de ikke selv forsker på, men omtaler som spesielt vanskelige sett utenfra, som tema de faktisk forsker på, men ikke tør uttale seg om, eller som tema de helt har sluttet å forske på. Denne kjønnsforskerens beskrivelse setter det på spissen når vi spør om det er noen temaer vedkommende viker tilbake for å uttale seg om offentlig:

Jeg tror ikke jeg vil orke å si noe i transdebatten eller om kritisk raseteori eller om kulturell appropriasjon – så lenge andre gjør det, og jeg kan bli fri for det. Jeg opplever et så uforsonlig klima på den identitetspolitiske siden at man ville risikere å bli lagt for hat på en måte som kan få [kjente samfunnsdebattanter] til å fortone seg som rene hyggeonkler. Jeg opplever det som formålsløst og veldig slitsomt å skulle diskutere med folk som ikke kan skille mellom argumenter og utskjelling, eller mellom uenighet og ondskap. Så overfor den gruppen vil jeg nok feige ut.

Forskere kan altså kvie seg for å uttale seg om kontroversielle temaer av ulike grunner, av frykt for reaksjoner fra ulike grupper og sider av offentlig debatt. Et gjennomgående trekk er at de etterlyser et rom der budskapet ikke dras ut til den ene eller andre polen i offentlige debatter, og der det er mulig å uttrykke nyanser og resultater som peker i flere retninger.

AVSLUTNING

Analysene i dette kapitlet viser tydelig at det finnes en rekke hindre for forskeres offentlige deltakelse. Nær halvparten av forskerne i surveyutvalget forteller at de har begrenset seg i formidlingen av egen forskning. Dette er spesielt utbredt blant samfunnsvitenskapelige forskere og gjelder i særlig grad dem som jobber med innvandringsrelaterte spørsmål, kjønn og likestilling. Samtidig viser både surveyundersøkelsen og de kvalitative intervjuene at det er ulike grunner til at forskere begrenser seg: Det kan dreie seg om at formidling tar tid og gir liten uttelling i det akademiske systemet, en skepsis til mediedynamikken og til å bli fanget i et spill der budskapet spisses inn i en polarisert debatt, frykt for hets og sjikane, eller en opplevelse av personangrep fra kolleger og manglende støtte fra arbeidsgiver. Intervjuene våre tyder på at forskere er ekstra forsiktige når temaet er politisk kontroversielt og dreier seg om sårbare minoritetsgrupper.

Det er likevel viktig å huske på at spørreundersøkelsen og intervjuene også gir inntrykk av at en stor andel av forskerne liker å delta i offentligheten og også takler konfrontasjon. Når de opplever at debatten preges av angrep på personlig faglige integritet, eller av hets og sjikane, oppfatter derimot mange debatten som uholdbar – eller uutholdelig. I en slik situasjon kan med andre ord offentligheten, med Mouffes begrep, oppleves som antagonistisk, der forskeren ikke behandles som en respektert meningsmotstander. Den grunnleggende enigheten om spillereglene er ikke til stede, og diskusjonen blir destruktiv. Dette er situasjoner som gjør at forskerne kan trekke seg tilbake.

Vi finner også at noen temaer som er spesielt politisk kontroversielle, som rasisme og kjønnsidentitet, utfordrer grensene for hva det er legitimt å diskutere. Her ser vi at forskere i like sterk grad frykter fagfellers fordømmelse som hets og sjikane fra aktører utenfor academia. Dette er temaer der mange av forskerne vi har intervjuet, trår svært forsiktig eller helt lar være å uttale seg om i offentligheten. For noen er frykten for negative konsekvenser grunn nok til å trekke seg tilbake, for andre er det konkrete negative erfaringer som ligger til grunn, både knyttet til hets utenfra og intern fordømmelse og ekskludering (se også kapittel 8 og 9).

Selv om dette på mange måter kan synes som en dyster oppsummering av forskeres opplevelser av det å formidle offentlig, og dermed også for ytringsfriheten i academia, er det viktig å ikke tegne et for mørkt bilde av situasjonen. Over halvparten av forskerne i vår surveyundersøkelse svarte at de *ikke* har latt seg begrense i sin formidling. Og selv om mye tyder på at det å forske på politisk betente felt som innvandring, kjønnslikestilling og klima gjør en spesielt utsatt og forsiktig, så oppgir en *høyere* andel av forskerne på disse feltene – om lag 7 av 10 – at de faktisk har formidlet det siste året.

Det er verdt å spørre seg hvordan dette henger sammen. Og kanskje skulle problemstillingen i dette kapitlet ha vært snudd på hodet: Hvorfor velger egentlig forskere å formidle overhodet når det knapt finnes insentiver til å gjøre det, og omkostningene er så store for en del av dem? Blant forskerne vi har intervjuet, kommer ideen om et samfunnsoppdrag fort opp når vi spør om vitenskapelig ansatte bør prioritere offentlig formidling eller ei. Noen omtaler offentlig formidling av forskningsresultater som en selvsagt forpliktelse. Andre legger vekt på at det ikke bare er en plikt – det er også noe som gir en dyp følelse av mening. Atter andre påpeker at forskning kan være en ensom jobb, og at deltakelse i offentligheten gir sårt trengt tilbakemelding på at det finnes en verden der ute med interesse og behov for det de gjør.

Likevel er det med utgangspunkt i funnene i dette kapitlet verdt å peke på noen områder som fortjener økt oppmerksomhet når man snakker om ytringsfrihet i

akademia generelt, og om forskningsformidling spesielt: Selv om forskerne i våre undersøkelser, de som jobber med kontroversielle felt og opplever mye kritikk, sjelden trekker seg helt tilbake fra offentligheten, velger en del altså å unngå visse temaer. Dette kan føre til at noen samfunnsområder blir underbelyst i offentligheten, noe som igjen kan ha betydning for informasjonsfriheten og dermed for den brede demokratiske samtalen. Det er også verdt å merke seg at variasjonen i deltakelse i offentligheten ikke bare preges av det konkrete forskningsfeltet man tilhører, men også av institusjonstilhørighet. Forskere ved forskningsinstituttene forteller ofte at de har en forpliktelse til å løfte fram institusjonen i offentligheten, noe de ansatte ved universiteter og høyskoler ikke opplever på samme måte. Dette kan tyde på at de ulike insentivene til deltakelse ved ulike forskningsinstitusjoner kan føre til en skjevhet i hvilke faglige stemmer som preger det offentlige ordskiftet.

Et gjennomgående funn i våre analyser er dessuten den positive betydningen som støtte fra kolleger og ledere har når man utsettes for sterk offentlig kritikk, og motsatt – den sårbarheten som ligger i taushet og utestengelse. Støtte er ikke ensbetydende med uforbeholden tilslutning til de synspunktene forskerne forfekter – tvert imot, de fleste vi har intervjuet, understreker nødvendigheten av saklig uenighet om faglige spørsmål. Men når det først stormer, har vissheten om støtte fra ledere og kolleger, og motsatt risikoen for å stå alene, stor betydning for opplevelsen av offentlig deltakelse og for vurderinger av om man skal bidra igjen.

REFERANSER

- Andersson, Mette. *Kampen om vitenskapeligheten: Forskningskommunikasjon i et politisk betent felt*. Oslo: Universitetsforlaget, 2018. <https://doi.org/10.18261/9788215030036-2018>.
- Bjelland, Heidi Fischer og Tore Bjørgo. *Trusler og trusselhendelser mot politikere. En spørreundersøkelse blant norske stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer*. PHS Forskning 2014: 4. Oslo: Politihøgskolen, 2014.
- Holst, Cathrine. «Why Not Epistocracy? Political Legitimacy and ‘the Fact of Expertise’» I *Expertise and Democracy*, redigert av Cathrine Holst. ARENA-rapport 1/14. Universitetet i Oslo, 2014.
- Kierulf, Anine. *Hva er ytringsfrihet*. Oslo: Universitetsforlaget, 2021.
- Lamont, Michèle. *How Professors Think*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2009.
- Mangset, Marte, Arnfinn H. Midtbøen, Kjersti Thorbjørnsrud, Dag Wollebæk og Audun Fladmoe. *Forskerne og offentligheten. Om ytringsfrihet i akademia*. Oslo: Fritt Ord og Institutt for samfunnsforskning, 2021.
- Midtbøen, Arnfinn H. «Boundaries of Free Speech in the Political Field.» I *Boundary Struggles: Contestations of Free Speech in the Norwegian Public Sphere*, redigert av Arnfinn H. Midtbøen, Kari Steen-Johnsen og Kjersti Thorbjørnsrud. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2017.
- Midtbøen, Arnfinn H., Kari Steen-Johnsen og Kjersti Thorbjørnsrud. (red.) *Boundary Struggles: Contestations of Free Speech in the Norwegian Public Sphere*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2017.

- Mouffe, Chantal. *Agonistics: Thinking the World Politically*. New York: Verso, 2013.
- Slaatta, Tore, og Hanne M. Okstad. *Kunstnere vurderer ytringsfrihet – 2020*. Oslo: Fritt Ord, 2021.
- Strømme, Vidar. *Ytringsfrihet i akademia*. ISF-rapport 2020:14. Oslo: Institutt for samfunnsforskning, 2020.